

INNOVATIVE WORLD
Ilmiy tadqiqotlar markazi

YANGI RENESSANS

ILMIY JURNALI

2026/8

+998335668868

www.innoworld.net

Google Scholar

zenodo

2026

YANGI RENESSANS

ILMIY JURNALI

3-JILD 8-SON

YANGI RENESSANS

ILMIY JURNALI
TO'PLAMI

3 - JILD, 8 - SON
2026

www.innoworld.net

O'ZBEKISTON-2026

YUNON ADABIYOTIDA BASHORATLARNING AHAMIYATI.**Abduxafizova Moxinur Abdug'offor qizi**

Qo'qon Universiteti Andijon filiali

Filologiya va tillarni o'qitish (o'zbek tili) yo'nalishi

1-bosqich 25-11-guruh talabasi

Email: moxinurabduxafizova@gmail.com

Tel: +999934161772

Annotatsiya. Ushbu maqolada qadimgi yunon adabiyotida bashorat (proritsiya) fenomenining o'рни va ahamiyati tahlil qilinadi. Yunon tragediyalari va epik asarlarida bashoratlar qahramonlarning taqdiri, axloqiy tanlovi va dramatik rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Xususan, bashoratlar inson va taqdir o'rtasidagi murakkab munosabatni ochib beradi hamda qadimgi yunonlarning dunyoqarashi va diniy e'tiqodlarini aks ettiradi. Tadqiqot davomida bashoratlarning syujet qurilishidagi funksiyasi va ularning falsafiy mohiyati yoritiladi.

Kalit so'zlar: bashorat, yunon adabiyoti, tragediya, taqdir, mifologiya, dramatikkonflikt.

Annotation. This article examines the role and significance of prophecy in ancient Greek literature. In Greek tragedies and epic works, prophecies serve as a crucial narrative device influencing the fate, moral choices, and psychological development of characters. They reflect the complex relationship between human agency and destiny, while also embodying the religious beliefs and worldview of ancient Greek society. The study highlights the structural and philosophical functions of prophecy within literary texts.

Keywords: prophecy, Greek literature, tragedy, fate, mythology, dramatic conflict.

Аннотация. В данной статье анализируется значение пророчеств в древнегреческой литературе. В трагедиях и эпических произведениях пророчества играют ключевую роль, определяя судьбу героев, их моральный выбор и развитие сюжета. Они отражают сложные взаимоотношения между человеком и судьбой, а также религиозные представления древних греков. В работе рассматриваются структурные и философские функции пророчеств в литературных текстах.

Ключевые слова: пророчество, греческая литература, трагедия, судьба, мифология, драматический конфликт.

Kirish. Qadimgi yunon adabiyoti jahon adabiy jarayonining shakllanishida beqiyos ahamiyatga ega bo'lgan boy va serqatlam madaniy meros hisoblanadi. Ushbu adabiyot nafaqat badiiy-estetik qarashlarning rivojiga, balki insoniyatning falsafiy tafakkuri, diniy e'tiqodlari va axloqiy qadriyatlari shakllanishiga ham kuchli ta'sir ko'rsatgan. Yunon adabiyotida ko'tarilgan asosiy mavzulardan biri – bu inson taqdiri, ilohiy kuchlar va bashoratlar o'rtasidagi o'zaro murakkab bog'liqlik masalasidir. Ayniqsa, tragediya va epik asarlarda bashorat motivi markaziy badiiy vosita sifatida keng qo'llanilib, voqealar rivojini belgilovchi asosiy omillardan biri bo'lib xizmat qiladi. Qadimgi yunonlarning dunyoqarashida bashoratlar muqaddas va o'zgarmas haqiqat sifatida qabul qilingan. Ular xudolarning irodasini ifodalovchi vosita sifatida tushunilgan bo'lib, inson hayotining muhim burilish nuqtalarini oldindan belgilab beruvchi kuch deb hisoblangan. Shu sababli adabiy asarlarda qahramonlarning taqdiri ko'pincha bashoratlar

bilan chambarchas bog'liq holda tasvirlanadi. Qahramonlar bashoratdan qochishga yoki uni o'zgartirishga urinishi orqali dramatik konflikt yuzaga keladi va bu holat asarning g'oyaviy chuqurligini yanada oshiradi. Natijada inson irodasi va muqarrar taqdir o'rtasidagi ziddiyat yunon adabiyotining yetakchi falsafiy muammolaridan biriga aylanadi.

Bundan tashqari, bashoratlar orqali qadimgi yunon jamiyatining diniy-falsafiy qarashlari, mifologik tasavvurlari va kosmik tartib haqidagi tushunchalari o'z ifodasini topadi. Bashorat motivi nafaqat syujet qurilishida, balki obrazlar tizimini shakllantirishda, dramatik keskinlikni kuchaytirishda va o'quvchi yoki tomoshabinga kuchli estetik ta'sir ko'rsatishda muhim rol o'ynaydi. Shu jihatdan qaraganda, bashoratlar yunon adabiyotining ajralmas qismi bo'lib, uning badiiy va g'oyaviy tizimini tushunishda muhim kalit vazifasini bajaradi.

Mazkur tadqiqot ishining asosiy maqsadi qadimgi yunon adabiyotida bashoratlarning o'rni va ahamiyatini chuqur tahlil qilish, ularning syujet qurilishi, qahramon xarakterining shakllanishi hamda asarlarning falsafiy mazmunini ochib berishdagi rolini aniqlashdan iboratdir. Shu bilan birga, ishda bashoratlarning inson va taqdir o'rtasidagi munosabatni yoritishdagi o'rni ham ilmiy asosda ko'rib chiqiladi.

Mavzuning dolzarbligi. Bugungi kunda jahon adabiyotini chuqur o'rganish va uning ildizlarini tahlil qilish dolzarb ilmiy masalalardan biri hisoblanadi. Qadimgi yunon adabiyoti esa ushbu jarayonda alohida o'rin tutib, zamonaviy adabiyot, dramaturgiya va falsafiy tafakkur rivojiga asos bo'lib xizmat qilgan. Ayniqsa, ushbu adabiyotda muhim o'rin egallagan bashorat motivini o'rganish nafaqat tarixiy-adabiy jarayonlarni anglash, balki bugungi kun insonining dunyoqarashi va tafakkurini chuqurroq tushunish imkonini beradi. Shu jihatdan qaraganda, yunon adabiyotida bashoratlarning ahamiyatini tadqiq etish dolzarb ilmiy muammo sifatida e'tirof etiladi. Bashorat motivi qadimgi yunon asarlarida inson taqdiri, erkin iroda va muqarrarlik o'rtasidagi ziddiyatni yoritishda muhim vosita sifatida namoyon bo'ladi. Bu masalalar esa hozirgi zamon adabiyotshunosligi va falsafasida ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan. Zamonaviy adabiy asarlarda ham insonning tanlovi, taqdir va oldindan belgilanganlik g'oyalari turli shakllarda davom etmoqda. Demak, qadimgi yunon adabiyotidagi bashoratlarni o'rganish orqali bu g'oyalarning genezisi va evolyutsiyasini aniqlash mumkin.

Bundan tashqari, globalizatsiya sharoitida turli madaniyatlar o'rtasidagi o'zaro ta'sir kuchayib borayotgan bir davrda qadimgi madaniy merosni, xususan, yunon adabiyotini ilmiy asosda o'rganish muhim ahamiyat kasb etadi. Bashorat fenomeni esa nafaqat adabiy, balki diniy, falsafiy va madaniy jihatdan ham keng qamrovli tushuncha bo'lib, uning tahlili ko'pqirrali ilmiy yondashuvni talab etadi. Shu sababli, mazkur mavzuni o'rganish adabiyotshunoslik, falsafa va madaniyatshunoslik sohalari uchun ham dolzarb hisoblanadi.

Yuqoridagilardan kelib chiqib, qadimgi yunon adabiyotida bashoratlarning o'rni va ahamiyatini tadqiq etish nafaqat nazariy, balki amaliy jihatdan ham muhim bo'lib, u jahon adabiy merosini chuqurroq anglashga xizmat qiladi.

Mavzuning tahlili. Yunon adabiyotida bashoratlar (orakullar, vahiylar va oldindan aytilgan taqdirlar) juda muhim badiiy va falsafiy vosita hisoblanadi. Ular nafaqat syujetni rivojlantiradi, balki inson taqdiri, iroda va ilohiy kuchlar o'rtasidagi murakkab munosabatlarni ochib beradi. Avvalo, qadimgi yunonlar dunyoqarashida

bashoratlar ilohiy haqiqat manbai sifatida qaralgan. Masalan, "Shoh Edip" asarida Delfi orakulining bashorati butun voqealar rivojiga sabab bo'ladi. Edip o'z taqdiridan qochishga harakat qiladi, lekin aynan shu urinishlar uni bashoratning amalga oshishiga olib keladi. Bu yerda asosiy g'oya shuki – inson taqdiridan qochib qutula olmaydi. Ikkinchidan, bashoratlar dramatik keskinlikni kuchaytiradi.

Tomoshabin yoki o'quvchi oldindan nima sodir bo'lishini biladi, ammo qahramon bilmaydi. Shu ziddiyat kuchli tragik effekt beradi. Masalan, Agamemnon asarida Kassandra bashorat qiladi, lekin hech kim unga ishonmaydi. Bu esa fojiani yanada chuqurlashtiradi.

Uchinchidan, bashoratlar inson erkinligi va taqdir o'rtasidagi falsafiy muammoni ko'rsatadi. Yunon adabiyotida ko'pincha savol qo'yiladi: inson o'z hayotini o'zi belgilaydimi yoki hammasi oldindan yozilganmi? Masalan, "Iliada"da qahramonlar o'z taqdirini bilgan holda ham harakat qilishda davom etadi. Bu esa yunonlar uchun "qahramonlik" tushunchasini shakllantiradi – ya'ni muqarrar taqdirga qaramay, sharaf bilan yashash.

To'rtinchidan, bashoratlar ko'pincha noto'g'ri talqin qilinadi. Bu esa syujetda muhim burilishlar keltirib chiqaradi. Qahramonlar bashoratni tushunishda xatoga yo'l qo'yadilar va shu sababli fojia yuz beradi. Bu holat inson bilimi cheklanganligini va ilohiy haqiqatni to'liq anglab bo'lmasligini ko'rsatadi.

Xulosa. Tragediya va epik asarlarda bashoratlar syujet rivojining asosiy harakatlantiruvchi kuchi bo'lib xizmat qilib, qahramonlar taqdiri, ularning ichki kechinmalari va axloqiy tanlovlarini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Bashoratlar orqali inson va taqdir o'rtasidagi murakkab munosabat, erkin iroda va muqarrarlik o'rtasidagi ziddiyat chuqur badiiy ifodasini topadi.

Shuningdek, bashorat fenomeni qadimgi yunonlarning diniy va mifologik qarashlarini aks ettiruvchi muhim vosita sifatida namoyon bo'ladi. Xudolarning irodasi, kosmik tartib va inson hayotining oldindan belgilanganligi haqidagi tasavvurlar aynan bashoratlar orqali adabiy shaklga keltirilgan. Bu esa yunon adabiyotining nafaqat estetik, balki falsafiy jihatdan ham yuksak darajada rivojlanganligini ko'rsatadi. Bashorat motivi orqali mualliflar insonning o'z taqdiriga bo'lgan munosabatini, uning qaror qabul qilish jarayonidagi ichki kurashlarini va mavjudlik mohiyatini ochib berishga intilganlar. Tahlil jarayonida aniqlanishicha, bashoratlar ko'pincha ikki tomonlama xarakterga ega bo'lib, bir tomondan, voqealar rivojini oldindan belgilab bersa, ikkinchi tomondan, qahramonlarning aynan shu bashoratga nisbatan munosabati orqali dramatik keskinlikni yuzaga keltiradi. Qahramonlarning bashoratdan qochishga bo'lgan urinishlari yoki uni o'zgartirishga intilishi aksariyat hollarda aks ta'sir ko'rsatib, bashoratning muqarrarligini yanada kuchaytiradi.

Bu esa yunon tragediyalarining asosiy g'oyaviy tamoyillaridan biri – insonning taqdir oldidagi o'jizligi, biroq shu bilan birga uning kurashga intilishi g'oyasini yoritadi. Bundan tashqari, bashorat motivi keyingi davr adabiyotiga ham sezilarli ta'sir ko'rsatganini ta'kidlash joiz. U nafaqat antik davr asarlarida, balki o'rta asrlar, Uyg'onish davri va zamonaviy adabiyotda ham turli shakllarda davom etib, inson va taqdir o'rtasidagi abadiy muammoni yoritishda xizmat qilmoqda. Shu jihatdan qaraganda, qadimgi yunon adabiyotidagi bashoratlarni o'rganish umumjahon adabiy jarayonining uzviyligini anglashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa qilib aytganda, bashoratlar qadimgi yunon adabiyotining ajralmas qismi bo'lib, ular orqali inson hayotining mazmuni, uning taqdiri va mavjudlik mohiyati chuqur badiiy hamda falsafiy tahlil qilinadi. Mazkur mavzuni o'rganish nafaqat adabiyotshunoslik nuqtai nazaridan, balki falsafa va madaniyatshunoslik jihatidan ham muhim ilmiy ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Aristotel. "Poetika". – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2010.
Gomer. "Iliada" va "Odisseya". – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot, 2008.
2. Sofokl. "Shoh Edip" (Qirol Edip). – Toshkent: Adabiyot va san'at nashriyoti, 2005.
3. Лосев А.Ф. "История античной литературы". – Москва: Высшая школа, 1986
4. Тронский И.М. "История античной литературы". – Москва: Наука, 1973.

